

Ломачинська Ірина Миколаївна,

доктор філософських наук, професор

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

orcid.org/0000-0003-2537-6322

i.lomachynska@kubg.edu.ua

Алексєєнко Олена Володимирівна,

аспірант

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

orcid.org/0009-0003-2941-7811

o.alekseienko.asp@kubg.edu.ua

ДУХОВНІ СМИСЛИ СИМВОЛІЧНОГО ПРОСТОРУ ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ

Стаття присвячена аналізу сутності духовних смислів культурно-символічного простору як середовища відтворення спільних цінностей, смислів і моделей солідарності, що забезпечують стійкість національної ідентичності українців в умовах війни росії, що має глобальний гібридний рівень. Метою статті є осмислення духовних смислів українського духовно-символічного простору як дієвого засобу збереження та відтворення національної ідентичності у ситуації гібридної війни росії. Проблематика дослідження аналізується крізь призму багаторівневої структури ідентичності, що охоплює світоглядні, духовно-культурні, релігійні та ціннісні виміри. Акцентовано увагу на національно-громадянському рівні ідентичності, пов'язаному з належністю до української політичної нації, громадянством, спільною відповідальністю за державу та участю в суспільному житті, який в умовах війни набуває особливої інтегративної ролі. Розкрито зміст мовно-символічного рівня національної ідентичності, що репрезентує мову, державні й культурні символи як ключові маркери самоідентифікації. Підкреслено, що українська мова, прапор, герб, пісня та вишиванка функціонують як знаки єдності, опору й солідарності в умовах гібридної війни росії. У висновках наголошено, що в умовах екзистенційних викликів сучасності українські державні та культурні символи постають ключовими елементами колективної свідомості й вагомими чинниками соціальної згуртованості суспільства.

Ключові слова: нація, національна ідентичність, культурно-символічний простір, етносимволіка, духовність, історична пам'ять, мова, цінності, гібридна війна.

Lomachinska Irina,

Doctor of Philosophy, Professor

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

orcid.org/0000-0003-2537-6322

i.lomachynska@kubg.edu.ua

Alekseienko Olena,

Postgraduate Student

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

orcid.org/0009-0003-2941-7811

o.alekseienko.asp@kubg.edu.ua

SPIRITUAL MEANINGS OF SYMBOLIC SPACE AS A FACTOR IN PRESERVING NATIONAL IDENTITY IN THE CONTEXT OF RUSSIA'S HYBRID WAR

The article is devoted to the analysis of the essence of the spiritual meanings of the cultural and symbolic space as an environment for the reproduction of shared values, meanings, and models of solidarity that ensure the resilience of Ukrainian national identity under the conditions of Russia's war, which has acquired a global hybrid character. The aim of the article is to examine the spiritual meanings of the Ukrainian spiritual and symbolic space as an effective means of preserving and reproducing national identity in the context of Russia's hybrid war. The research problem is examined through the prism of the multi-level structure of identity, encompassing worldview, spiritual-cultural, religious, and value-based dimensions. Particular attention is paid to the national-civic level of identity, associated with belonging to the Ukrainian political nation, citizenship, shared responsibility for the state, and participation in public life, which acquires a special integrative role in wartime. The linguistic-symbolic level of national identity is also revealed, representing language and state and cultural symbols as key markers of self-identification. It is emphasized that the Ukrainian language, flag, coat of arms, song, and vyshyvanka function as signs of unity, resistance, and solidarity in the context of Russia's hybrid war. The conclusions highlight that, amid contemporary existential challenges, Ukrainian state and cultural symbols emerge as crucial elements of collective consciousness and significant factors of social cohesion.

Key words: nation, national identity, cultural-symbolic space, ethnosymbolism, spirituality, historical memory, language, values, hybrid war.

Вступ. В умовах тривалого воєнного протистояння, зумовленого російським вторгненням, символічні форми культури – мова, релігійні практики, історична пам'ять, національні наративи та знакові простори – набувають не лише репрезентативної, а й безпекової функції, виступаючи важливим ресурсом консолідації українського суспільства та опору ворожим загарбницьким інформаційно-психологічним впливам. Гібридний характер російської агресії передбачає цілеспрямоване руйнування духовно-ціннісних основ української національної ідентичності, що актуалізує необхідність наукового осмислення механізмів символічного відтворення національної спільноти. В умовах війни саме символічний простір стає полем боротьби за інтерпретацію минулого, осмислення теперішнього й проєктування майбутнього нації, адже символи – від державних атрибутів до культурно-історичних і сакральних знаків – виконують інтегративну, мобілізаційну та захисну функції, сприяючи консолідації суспільства, формуванню відчуття опору деструктивним наративам.

Ступінь наукової розробки. Методологічною основою сучасних досліджень ідентичності є праця Ентоні Д. Сміта, у якій культура, символи та історична пам'ять визначаються як основа формування національної спільноти (Сміт, 1994). В українській науковій думці теоретичному аналізу національної ідентичності в умовах глобалізації присвячена монографія

М. Козловця. Зокрема, автор окреслює загрози розмивання ідентичності та підкреслює роль культури й символів у її збереженні (Козловець, 2009). У колективній монографії науковців ПЛІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України розкриваються антропологічні основи української культури як цілісної цивілізаційної моделі; ідентичність аналізується через символи, історичну пам'ять, мову та цінності, що забезпечують культурну стійкість української нації (Рафальський et al., 2020). Релігійні чинники формування української ментальності як основи формування національної ідентичності проаналізовано у науковій розвідці авторського колективу Lomachinska, Deinega & Donets (2021). У дослідженні релігія формує духовні та культурно-символічні сенси, що впливають на духовні смисли, світоглядні орієнтації та колективне самоусвідомлення нації. У статті Номон. & Biletska (2024) визначальним символом національної ідентичності постає мова. Автори показують, як мовний вибір стає формою самоідентифікації, культурного опору та маркером політичної лояльності, перетворюючи мову на інструмент національної консолідації. У сучасному науковому дискурсі духовні символи національної стійкості розглядаються не лише як знаки ідентифікації, а як конденсовані носії історичної пам'яті, цінностей і моделей поведінки, що активізуються в умовах екзистенційної загрози. Зокрема, стаття Özgür & Deniz (2024) присвячена аналізу процесів

мобілізації української діаспори в Туреччині в умовах російсько-української війни. Автори показують, як війна стала каталізатором посилення самоідентифікації для українських переселенців, активізації їх громадянської позиції та переосмислення приналежності до української нації. В умовах війни переосмислюється духовна семантика української вишиванки як символу національної єдності. У статті за авторством Rendiuk (2023) вишиванка розкривається як символ національної ідентичності українців за кордоном. Вишиванка постає засобом збереження культурної пам'яті та зв'язку з батьківщиною в умовах міграції. У своїй науковій розвідці Г. Вінтер інтерпретує вишиванку як «духовну броню» української ідентичності, символічний одяг автором розглядається як інструмент культурної мобілізації українців, а також засобом формування міжнародного образу України в умовах війни (Winter, 2024).

У сучасних українських наукових дослідженнях війна інтерпретується як граничний екзистенційний досвід, що радикально трансформує культурну й національну ідентичність. У статті К. Шевчук українське мистецтво розглядається як символічний простір осмислення колективної травми, втрати та насильства, водночас підкреслюється його роль у формуванні опору, збереженні людяності й консолідації спільноти (Шевчук, 2023). В означеному контексті заслуговує на увагу також стаття О. Клещової, де авторка досліджує український пісенний дискурс як простір актуалізації національних символів, що поєднує емоційний досвід, історичну пам'ять і культурні коди (Клещова, 2023). Державний прапор у наукових інтерпретаціях українських науковців постає як символ просторової та ціннісної цілісності нації; його масове використання на фронті, у звільнених містах і в діаспорі фіксує ідею повернення контролю та відновлення справедливості. Зокрема, аналізу прапора як концепт-символу української лінгвокультури присвячена стаття А. Варинської. Прапор авторкою розглядається як семіотичний центр ідентичності, що поєднує мову, історію та емоційне переживання національної належності (Варинська, 2024).

Проаналізовані джерела засвідчують високу наукову цінність комплексного осмислення ідентичності українців крізь призму мови, релігії, мистецтва, символів, традицій і політичних

практик. Автори переконливо доводять, що культурно-символічний простір виступає визначальним чинником формування національної стійкості, особливо в умовах гібридної війни росії, що зумовлюється загостренням символічного протиборства. Водночас наявні дослідження переважно зосереджені на окремих елементах ідентичності, що зумовлює потребу подальших міждисциплінарних студій.

Метою статті є осмислення духовних смислів українського духовно-символічного простору як дієвого засобу збереження та відтворення національної ідентичності у ситуації гібридної війни росії. Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарному поєднанні філософського, релігієзнавчого, культурологічного та соціогуманітарного підходів. Серед методів основним є культурно-символічний аналіз, що дає змогу розкрити зміст і функції державних, історичних і сакральних символів у процесах конструювання національної ідентичності. Застосовано герменевтичний метод для інтерпретації смислів культурних текстів, мистецьких практик і публічних символів воєнного часу. Історико-порівняльний метод використано для виявлення трансформацій символічного простору в умовах війни, а соціально-філософський аналіз – для осмислення взаємозв'язку ідентичності, пам'яті та стійкості.

Виклад основного матеріалу. Сутність українства в сучасних умовах визначається багаторівневою структурою ідентичності, в якій поєднуються історичні, культурні, релігійні та ціннісні виміри. Гібридна війна, яку веде росія, спрямована на руйнування усталеної системи духовних суспільних цінностей, її основним об'єктом ураження стає ідентичність, здатність людини до самоідентифікації, визначення своєї системи духовних цінностей та свого місця в соціальній спільноті (Lomachinska, et al., 2025). В означеному контексті етнокультурний рівень ідентичності ґрунтується на спільному історичному досвіді, мові, традиціях, символах і колективній пам'яті. Саме він забезпечує тяглість української культури та спадкоємність поколінь, формуючи базове відчуття «свого» культурного простору.

Етнічна ідентичність формується як результат взаємодії кількох взаємопов'язаних джерел – родового, психологічного, культурного

та соціального. Родовий вимір ґрунтується на усвідомленні спільного походження та історичної долі, що поєднує членів етносу незалежно від просторових меж їхнього проживання. Психологічний компонент охоплює систему духовних ідеалів і цінностей, вироблених у межах спільноти. Визначальне значення в культурному контексті має етнокультурний чинник, який реалізується через мову, норми поведінки, звичаї, обряди та повсякденні практики (Рафальський et al., 2020, с. 1).

У контексті постійних зовнішніх викликів феномен «порубіжжя» в українській ментальності сформував прагнення до захищеності внутрішнього духовного світу, міфологізацію етнічної історії, конструювання сакралізованої моделі реальності, збереження національної самобутності. В основі української моделі національної духовності поєднані жертвність, милосердя, ненасилля, визнання свободи іншого, усвідомлення спільності історичної долі (Lomachinska, Deinega & Donets, 2021, с. 38). Отже, національна ідентичність постає передусім як форма колективної самосвідомості та самоконструювання образу національної спільноти, що формується зсередини на основі історичного досвіду, культурних практик і реальних умов її функціонування, а не як зовнішньо нав'язаний «національний характер». Вона тісно пов'язана з національною свідомістю, яка визначає способи самоідентифікації, рівень інтеграції та консолідації нації, а також її орієнтацію в соціальному й геополітичному просторі. Отже, національно-громадянський рівень пов'язаний із належністю до української політичної нації, громадянством, спільною відповідальністю за державу та участю в суспільному житті. В умовах війни цей рівень набуває особливої ваги, інтегруючи людей різного етнічного походження навколо ідеї захисту суверенітету й незалежності України.

Національна ідентичність, за Е. Смітом, поєднує відчуття політичної спільноти з культурно-історичним досвідом. Вона передбачає спільні інституції, правові норми та чітко окреслену територію, з якою люди ототожнюють себе. У західній, громадянській моделі нації територія постає як «історична земля» – рідний край, насичений пам'яттю поколінь, символами, святими місцями та спільними переживаннями.

Такий простір стає джерелом колективної пам'яті й культурної винятковості. Отже, нація формується не лише політично, а й через культурну сакралізацію території, інституцій і спільної історії (Сміт, 1994).

Як зазначає М. Козловець, нація постає не лише як політичне утворення, а й як культурна спільнота, члени якої поєднані та згуртовані спільною історичною пам'яттю, системою міфів, символів і традицій. У цьому сенсі національна ідентичність і сама нація є складними соціальними конструкціями, що формуються з багатьох взаємопов'язаних складників – етнічних, релігійних, культурних, територіальних, економічних та політико-правових. Сукупність цих елементів утворює мережу солідарних зв'язків між членами спільноти, які ґрунтуються на спільному минулому, колективних уявленнях, символічних образах і традиціях, що забезпечують цілісність, тяглість і відтворення національної спільноти в історичному часі (Козловець, 2009, с. 88).

Водночас національна ідентичність виходить за межі суто суб'єктивного переживання, оскільки закорінюється в конкретному культурному, етнополітичному й символічному середовищі. Вирішальну роль у цьому процесі відіграє національна культура як цілісний символічний світ, що акумулює матеріальні й духовні цінності, історичну пам'ять, мову, традиції та міфи. Саме культура забезпечує спадкоємність поколінь і становить основний простір формування національно-культурної ідентичності. Тому можливо виокремити мовно-символічний рівень, що репрезентує мову, державні та культурні символи як ключові визначники національної самоідентифікації. Українська мова, прапор, герб, пісня, вишиванка функціонують як знаки єдності, опору та солідарності.

В означеному контексті національні символи не варто розглядати як пасивні елементи людської життєдіяльності, оскільки вони виконують активні, багатовимірні функції в соціальному просторі. Усвідомлені як на індивідуальному, так і на колективному рівнях, національні символи набувають особливого значення для міжгрупових взаємин, адже сприяють посиленню процесів національної ідентифікації та мають здатність автоматично актуалізувати у суспільній свідомості смисли й уявлення, пов'язані з національною належністю.

Загалом, колективна свідомість постає як сукупність спільних цінностей, переконань і норм, що формують відчуття належності та ідентичність суспільства, забезпечуючи його цілісність і соціальну згуртованість. Важливу роль у цьому процесі відіграє етносимволіка як система національно маркованих знаків, що відображають історичний і культурний досвід народу. У цьому контексті, як зазначають Т. Білан і О. Петрів, державні символи – Прапор, Герб і Гімн – виконують ключову інтегративну функцію, уособлюючи історичну тяглість, суверенітет і готовність до захисту Батьківщини. Вони закріплюють у колективній свідомості ідеї державності, національної єдності та стійкості, формуючи символічне підґрунтя українського державотворення (Білан & Петрів, 2025, с. 161).

У цьому контексті, як зазначає А. Варинська, концепт-символ прапора в українській національній картині світу засвідчує, що він не є результатом простого механічного отождолення з нацією, а функціонує як складний соціокультурний і лінгвокультурний код, становлення якого відбувалося впродовж тривалого історичного періоду під впливом національних, культурних, соціальних, військових та інших чинників. Як концепт-символ прапор зберіг багатозарові смислові, етимологічні, асоціативні, функціональні й аксіологічні нашарування, що забезпечує його актуальність та інтенсивну репрезентацію в сучасному українському символічному просторі (Варинська, 2024).

У реаліях екзистенційних викликів сучасної доби синьо-жовтий прапор утвердився як один із найпоширеніших і найпотужніших символів, що репрезентує стійкість українського народу в боротьбі за незалежність. Ще з періоду Революції Гідності державний стяг став невід'ємним атрибутом масових акцій, а його кольори активно відтворювалися у стрічках, браслетах та інших знаках громадянського спротиву. Оскільки ідентичність охоплює не лише ідею тотожності, а й процес становлення особистості в межах соціуму, посягання на національні символи – прапор, герб та інші атрибути – спричиняє гостру суспільну реакцію та глибокі емоційні переживання, що закарбовані в колективній свідомості українців (Шевчук, 2023, с. 7).

Зокрема, тризуб як державний символ, в умовах війни набуває особливої смислової насиченості, перетворюючись на простір творчого та духовного переосмислення. Через його актуалізацію українське суспільство водночас відновлює зв'язок із власними історичними витоками та продукує нові ціннісні орієнтири, що спрямовані в майбутнє. Як зазначає А. Ракитянська, у сучасному культурному дискурсі Державний Герб України функціонує не лише як офіційний атрибут державності, а й як символ колективної пам'яті, внутрішньої сили та надії. Його активна присутність у мистецьких практиках сприяє інтеграції герба в повсякденний символічний досвід, роблячи його значущим елементом індивідуальної та національної ідентичності українців, особливо в ситуації екзистенційних загроз (Ракитянська, 2025, с. 181).

В умовах російсько-української війни символізація реальності набула значення одного з ключових механізмів загальнонаціонального спротиву дезінформації та агресивним практикам держави-окупанта. У цьому процесі сформувався розгалужений комплекс символів національної незламності, які були підхоплені та активно поширювалися у цифровому просторі блогерами, журналістами й широкими колами користувачів. Звичайні слова й повсякденні речі почали набувати символічного змісту, зокрема лексема «паляниця», що функціонувала як маркер мовної та культурної ідентифікації (Голденштейн, 2023, с. 41). У такий спосіб українська символіка, закорінена в історичному й сучасному досвіді народу, перетворилася на потужний інструмент культурного спротиву, здатний зміцнювати національну єдність і сприяти наближенню перемоги України у війні.

Означену позицію поділяють і А. Гомон та А. Білецька, зазначаючи, що у контексті російсько-української війни мова набула виразного символічного значення, перетворившись на один з основних чинників формування національної ідентичності українців. Російська мова для значної частини суспільства асоціюється з агресією та насильством, водночас українська мова постає носієм гуманістичних цінностей, солідарності й миру. Відповідно, усвідомлення мови як складника національної ідентичності зумовило переосмислення тривалої мовної проблематики та посилило її інтегративну функцію в суспільній свідомості (Гомон

& Biletska, 2024, с. 25). Саме тому мова виступає об'єднувачим чинником, який дедалі більше визначає належність до української нації, виходячи за межі суто етнічного розуміння ідентичності та утверджуючись як символ опору й віри в майбутню перемогу.

Окремі дослідники наголошують на тому, що в сучасному українському культурному просторі актуалізувалась символічна сутність вишиванки, яка втратила суто архаїчну обрядову функцію й утвердилася як багатовимірний символ національно-культурної ідентичності та історичної життєстійкості українців. Адже вишиванка впродовж різних історичних етапів функціонувала й продовжує функціонувати як виразний маркер належності до спільного культурного простору українства. Упродовж останніх десятиліть, а особливо після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році, вона набула статусу міжнародно впізнаваного маркера «українськості», через який Україна чіткіше артикулює власну унікальність у глобальному просторі. У її орнаментальній і символічній структурі закодовано поєднання єдності та різноманіття індивідуального й колективного історичного досвіду українців, у тому числі тих, хто проживає поза межами України. Тому практика носіння вишиванки функціонує як форма символічного спротиву, культурного самоствердження й утвердження безперервності традиції. Як зазначає Г. Вінтер, регіональна варіативність орнаментів і символічних кодів вишиванки забезпечує збереження зв'язку між поколіннями та підтримує колективну пам'ять українців як усередині країни, так і в діаспорі. Вона відіграє важливу роль у формуванні нових ідентичностей українського суспільства, звільнених від радянських наративів, а також виступає засобом трансляції етнокультурних знань. Завдяки зусиллям української діаспори і внутрішнім культурним ініціативам вишиванка закріпилася як символ національної автономії, сили й здатності української нації до виживання в умовах складних історичних викликів (Winter, 2024, с. 205). В умовах тривалої російсько-української війни вишиванка набула чітко окресленого політичного виміру, утвердившись як символ незламності, національної єдності та волелюбності українського народу. Т. Рендюк акцентує увагу на тому, що з початком повномасштабної агресії вишиванка остаточно

закріпилася як знак свободи, громадянської непокори й культурного спротиву. Для українців за кордоном, зокрема в умовах взаємодії традиційної діаспори з новими хвилями еміграції, вишиванка виконує функцію «візуальної візитівки» батьківщини, символу солідарності та культурної ідентифікації. Її публічна репрезентація на міжнародному рівні сприяє консолідації глобальної підтримки України та формуванню позитивного образу держави у світовому культурно-політичному просторі (Rendiuk, 2023).

Зокрема, у Туреччині особлива увага зосереджується на збереженні й розвитку матеріального виміру української культури, насамперед у формі традиційного національного одягу – вишиванки та вінка – як знакових маркерів української національно-культурної ідентичності. Ці елементи вбрання набули статусу міжнародно впізнаваних символів України, що засвідчується, зокрема, відзначенням Дня вишиванки 21 травня та його символічною дипломатичною репрезентацією. Українські громадські об'єднання в Туреччині активно ініціюють освітні й творчі практики, спрямовані на виготовлення традиційного одягу та культурних атрибутів. Колективна робота над створенням вишиванок, особливо в межах жіночих спільнот мігрантів, поєднує індивідуальну творчість із формуванням спільного символічного простору. Такі практики сприяють консолідації громади, посиленню відчуття приналежності та відтворенню національно-культурної ідентичності через спільно вироблений культурний продукт (Özgür & Deniz, 2024).

З початком повномасштабного вторгнення відбуваються також зміни у іменуванні новонароджених. Зокрема, окрім вже поширених імен діячів української історії, з'являються рідкісні імена, що підкреслюють національну ідентичність – Квітка, Миролуб. Така тенденція спирається на кілька взаємопов'язаних теоретичних і емпіричних міркувань. Символом воєнного часу стало ім'я Стефанія, також популярні імена, що символізують силу та віру. У період війни також зростає попит на імена, що репрезентують національних героїв, сакральні образи або народні символи – це спосіб «закарбувати» подію й передати її значення наступним поколінням. Відповідно, загострення мовного протистояння стимулює відмову від

імен, що асоціюються у суспільній свідомості із країною-агресором, і зумовлює повернення до автентичних українських форм, а масова культура, медіа та лідери думок (включно з діаспорою) посилюють цей тренд через публічні практики та символічні акції.

Важливим чинником формування та актуалізації національної ідентичності є сучасний український пісенний дискурс, що поєднує художній, символічний і комунікативний виміри української культури. У національно-культурному просторі сучасності він постає як самостійний лінгвістико-культурний феномен, у межах якого вагоме місце посідають твори, присвячені війні та новітній історії боротьби за національну ідентичність. Через мову, образи й музичні коди пісня транслює спільні цінності, формує емоційну єдність та відчуття належності до національної спільноти. Особливо в умовах війни пісенний дискурс набуває мобілізаційного характеру, перетворюючись на засіб культурного опору та самоідентифікації. Воєнна тематика надає пісням особливої комунікативної сили, адже їхні символи й образи формують простір колективної пам'яті та ціннісної єдності. Знаковим прикладом стала пісня «Ой, у лузі червона калина», що набула статусу символу спротиву й національної солідарності (Клещова, 2023, с. 89). У національному духовному просторі калина постає як один із давніх архетипних символів української культури, що втілює позачасову єдність народу та спадкоємність поколінь, поєднуючи живих із тими, хто відійшов у вічність. Водночас цей образ має виразний материнський вимір: куц символізує матір, а цвіт і ягоди – дітей, уособлюючи ідею народження, турботи та продовження життя. У ширшому культурному значенні калина асоціюється з домом, батьківським корінням, рідною землею та постає символом України як духовної і культурної спільноти. Образ калини, закорінений в українській культурній традиції, уособлює красу, родинність, мир і життєствердні ідеали. Відповідно, український пісенний дискурс інтегрує традиційні символи з сучасними смислами, забезпечуючи спадкоємність культурної традиції й водночас сприяючи формуванню нових форм української ідентичності. У такий спосіб пісня постає не лише мистецьким явищем, а й дієвим соціокультурним механізмом консолідації нації.

Висновки. В умовах гібридних загроз сучасності національна ідентичність постає як багатовимірне й динамічне утворення, що формується у взаємодії політичних, культурно-історичних та символічних чинників. Вона поєднує громадянську належність із глибинними пластами колективної пам'яті, культури й мови, забезпечуючи внутрішню консолідацію українського суспільства. Мовно-символічний рівень, репрезентований державними й культурними символами, виконує активну функцію духовної мобілізації, опору та солідарності, перетворюючись на один із ключових механізмів збереження й відтворення української нації в умовах складних історичних викликів.

Аналіз ролі української етносимволіки засвідчує, що державні й культурні символи є ключовими елементами колективної свідомості та чинниками соціальної згуртованості українського суспільства. Прапор, герб і гімн функціонують не лише як офіційні атрибути державності, а як багатовимірні символічні коди, здатні актуалізувати історичну пам'ять, емоційну солідарність і готовність до спротиву. В умовах війни їх духовний сенс суттєво посилюється, поширюючись і на повсякденні мовні та культурні практики.

Вишиванка в сучасному українському культурному просторі постає не лише елементом традиційного одягу, а багатофункціональним символом національно-культурної ідентичності, історичної пам'яті та стійкості. Її семантична насиченість дозволяє поєднувати індивідуальний і колективний досвід українства. В умовах війни вишиванка набула чітко вираженого політичного й громадянського змісту, трансформувшись у знак спротиву, солідарності та свободи, сприяючи консолідації спільнот і формуванню позитивного міжнародного образу України.

Сучасний український пісенний дискурс виконує не лише естетичну, а й виразну соціокультурну функцію, виступаючи одним із ключових механізмів формування національної ідентичності. Через поєднання мови, символів і музичних образів він актуалізує колективну пам'ять, транслює спільні цінності та посилює відчуття належності до національної спільноти. В умовах війни українська патріотична пісня набуває мобілізаційного та консолідаційного потенціалу, перетворюючись на форму культурного спротиву.

Список використаних джерел:

- Homon A., Biletska I. (2024). Language as a symbol of national identity in the context of the Russian-Ukrainian conflict. *European Chronicle*, 9(2), 17–27. <https://doi.org/10.59430/euch/2.2024.17>.
- Lomachinska I., Deinega E., & Donets O. (2021). The religious factors of the Ukrainian mentality formation. *Skhid*, 1(3), 34–39. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2021.1\(3\).242755](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2021.1(3).242755).
- Lomachinska I., Ishchuk M., Chornomordenko I., Taran G., Turchyn M., Martsinko N., Pasko K., & Lobanchuk O. (2025). Hybrid Warfare and Customs Security: Strengthening Resilience for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 14(2), 643–660. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2025.v14n2p643>
- Özgür E. M., Deniz A. (2024). Diaspora mobilization and identity construction of Ukrainian immigrants in Turkey: “Ukrainians started to become more Ukrainian”. *Nationalities Papers*, 52(6), 1393–1412. <https://doi.org/10.1017/nps.2023.80>.
- Rendiuk T. (2023). Vyshyvanka as a marker of the national identity of Ukrainians abroad. *Materials to Ukrainian Ethnology*, 22(25), 17–27. <https://doi.org/10.15407/mue2023.22.017>.
- Winter G. (2024). “Spiritual armour”: Crafting Ukrainian identity through vyshyvanka. *Czech Journal of International Relations*, 59(1), 177–210. <https://doi.org/10.32422/cjir.776>
- Рафальський О. О. (керівник авт. кол.), Калакура Я. С., Коцур В. П., & Юрій М. Ф. (наук. ред.). (2020). *Антропологічний код української культури і цивілізації* (Кн. 1). Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України.
- Білан Т., Петрів О. (2025). Етносимволіка захисту в українській культурі: єдність традиції і сьогодення. *Axis Europaе*, (7), 157–165.
- Варинська А. (2024). Концепт-символ «прапор» в українській лінгвокультурі. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8\(26\)-142-153](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8(26)-142-153).
- Голденштейн К. О. (2023). Основні напрями і специфіка використання політичної символіки в сучасній Україні. *Політичне життя*, (1), 38–44. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.1.5>.
- Рафальський О. (голова ред. кол.), Войналович В., Рябчук М. (2020). Етнополітичні чинники консолідації сучасного українського суспільства. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України.
- Клещова О. (2023). Український пісенний дискурс: сучасні символи. *Лінгвістика*, 2(48), 83–97.
- Козловець М. А. (2009). Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- Ломачинська, І. М., & Алексєєнко, О. В. (2023). Релігійна ідентичність як засіб маніпулювання в конспіративних війнах сучасності. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, (43), 53–58. <https://doi.org/10.32782/apfs.v043.2023.9>.
- Ракитянська М. І. (2025). Образ герба у виставковому проєкті «Символи ідентичності». *Український мистецтвознавчий дискурс*, (5), 173–182. <https://doi.org/10.32782/uad.2025.5.21>.
- Сміт Ентоні Д. (1994). Національна ідентичність (П. Тарашук, пер. з англ.). Київ: Основи.
- Шевчук К. (2023). Війна як переживання: українське мистецтво та естетичний досвід в часи російсько-української війни. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія»*, (25), 3–8.
- Як називають дітей під час війни (2025). Informer.od.ua. URL: <https://tinyurl.com/29n2r3uy>.

References:

- Homon, A., & Biletska, I. (2024). Language as a symbol of national identity in the context of the Russian-Ukrainian conflict. *European Chronicle*, 9(2), 17–27. <https://doi.org/10.59430/euch/2.2024.17>.
- Lomachinska, I., Deinega, E., & Donets, O. (2021). The religious factors of the Ukrainian mentality formation. *Skhid*, 1(3), 34–39. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2021.1\(3\).242755](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2021.1(3).242755).
- Lomachinska I., Ishchuk M., Chornomordenko I., Taran G., Turchyn M., Martsinko N., Pasko K., & Lobanchuk, O. (2025). Hybrid Warfare and Customs Security: Strengthening Resilience for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 14(2), 643–660. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2025.v14n2p643>.
- Özgür, E. M., & Deniz, A. (2024). Diaspora mobilization and identity construction of Ukrainian immigrants in Turkey: “Ukrainians started to become more Ukrainian”. *Nationalities Papers*, 52(6), 1393–1412. <https://doi.org/10.1017/nps.2023.80>.
- Rendiuk, T. (2023). Vyshyvanka as a marker of the national identity of Ukrainians abroad. *Materials to Ukrainian Ethnology*, 22(25), 17–27. <https://doi.org/10.15407/mue2023.22.017>.
- Winter, G. (2024). “Spiritual armour”: Crafting Ukrainian identity through vyshyvanka. *Czech Journal of International Relations*, 59(1), 177–210. <https://doi.org/10.32422/cjir.776>.

Rafalskyi, O. O. (Ed.), Kalakura, Ya. S., Kotsur, V. P., & Yurii, M. F. (2020). *Antropolohichniy kod ukrainskoi kultury i tsyvilizatsii* [Ethnopolitical factors of consolidation of contemporary Ukrainian society]. IPiEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].

Bilan, T., & Petriv, O. (2025). Etnosymbolika zakhystu v ukrainskii kulturi: Yednist tradytsii i sohodennia [Ethnosymbolism of protection in Ukrainian culture: Unity of tradition and modernity]. *Axis Europae*, (7), 157–165 [in Ukrainian].

Varynska, A. (2024). Kontsept-symvol “prapor” v ukrainskii linhvokulturi [The concept-symbol “flag” in Ukrainian linguoculture]. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8\(26\)-142-153](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8(26)-142-153) [in Ukrainian].

Holdenshtein, K. O. (2023). Osnovni napriamy i spetsyfika vykorystannia politychnoi symboliky v suchasni Ukraini [Main directions and specifics of the use of political symbolism in modern Ukraine]. *Politychne zhyttia*, (1), 38–44. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.1.5> [in Ukrainian].

Rafalskyi, O. (Ed.), Voinalovych, V., & Riabchuk, M. (2020). Etnopolitychni chynnyky konsolidatsii suchasnoho ukrainskoho suspilstva [Ethnopolitical factors of consolidation of modern Ukrainian society]. Kyiv: Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

Klieshchova, O. (2023). Ukrainyskyi pisennyi dyskurs: Suchasni symvoly [Ukrainian song discourse: Modern symbols]. *Linhvistyka*, 2(48), 83–97 [in Ukrainian].

Kozlovets, M. A. (2009). Fenomen natsionalnoi identychnosti: Vyklyky hlobalizatsii [The phenomenon of national identity: Challenges of globalization]. Zhytomyr: Zhytomyr Ivan Franko State University Press [in Ukrainian].

Lomachinska, I. M., & Alekseeienko, O. V. (2023). Relihiina identychnist yak zasib manipuliuvannia v konstsiientalnykh viinakh suchasnosti [Religious identity as a means of manipulation in contemporary consciential wars]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*, (43), 53–58. <https://doi.org/10.32782/apfs.v043.2023.9> [in Ukrainian].

Rakytianska, M. I. (2025). Obraz herba u vystavkovomu proiekti “Symvoly identychnosti” [The image of the coat of arms in the exhibition project “Symbols of identity”]. *Ukrainskyi mystetstvoznavchyi dyskurs*, (5), 173–182. <https://doi.org/10.32782/uad.2025.5.21> [in Ukrainian].

Smith, A. D. (1994). *Natsionalna identychnist* [National identity] (P. Tarashchuk, Trans.). Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].

Shevchuk, K. (2023). Viina yak perezhyvannia: Ukrainske mystetstvo ta estetychnyi dosvid v chasy rosiisko-ukrainskoi viiny [War as experience: Ukrainian art and aesthetic experience during the Russian–Ukrainian war]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”. Seriia “Filosofia”*, (25), 3–8. [in Ukrainian].

Yak nazyvaiut ditei pid chas viiny [How children are named during the war]. (2025). Informer.od.ua. <https://tinyurl.com/29n2r3uy> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 22.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026